

Meer zicht op de doelgroepen van Altra met CAP-J

Eindrapportage met aanbevelingen

Marjolein Oudhof & Mariska van der Steege, Nederlands Jeugdinstituut
Met medewerking van Arga Kramer, Altra

Afdeling Jeugdzorg & Opvoedhulp

Website: <http://www.nji.nl>

In opdracht van Altra, instelling voor Jeugd & Opvoedhulp en Speciaal Onderwijs in Amsterdam

Utrecht, december 2009

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
1. Classificatiesysteem Aard problematiek – Jeugd (CAP-J).....	7
2. Werkwijze analyse doelgroepbeschrijvingen met CAP-J.....	9
3. Resultaten.....	11
4. Conclusies en aanbevelingen.....	23
Literatuur	25
Bijlage 1: Assen, groepen en rubrieken CAP-J	26
Bijlage 2: De ingevulde matrix	30

Inleiding

Het verhogen van de effectiviteit van het zorgaanbod is een belangrijke opdracht waar de zorgaanbieders in de jeugdzorg de komende tijd voor staan. Velen van hen zijn daarom bezig met het beschrijven en theoretisch onderbouwen van hun zorgaanbod, het verzamelen van gegevens in het kader van de zogenoemde prestatie-indicatoren (Van Yperen, 2009) en het opstarten van praktijkonderzoek naar de effectiviteit (Van Yperen & Veerman, 2008). Ook Altra is sinds geruime tijd bezig met het vergroten van de effectiviteit van het zorgaanbod. Zo lichtten het Nederlands Jeugdinstituut en Adviesbureau Van Montfoort in de periode 2006 – 2008 vier programma's van Altra door op effectiviteit (Konijn, Bruinsma, Van der Steege, Van den Braak & Elderman, 2008). Voor de komende drie jaar staan opnieuw vier van deze doorlichtingen op de rol (Van der Steege, 2009a). Daarnaast verzamelt Altra gegevens in het kader van de prestatie-indicatoren en heeft het doorontwikkelen en verbeteren van programma's de voortdurende aandacht.

Effectief hulpaanbod is gericht op een doelgroep met een duidelijk afgebakende problematiek. Het doel is deze problematiek te verminderen, te compenseren of draaglijk te maken met een theoretisch en praktisch weldoordachte, goed omschreven en systematische aanpak (ook wel 'methodiek' genoemd). Van belang is dat volstrekt helder is hoe die aanpak de problematiek en de achterliggende risicofactoren beïnvloedt en welk doel daarmee beoogd wordt. We spreken dan ook wel over 'interventies' (zie <http://www/nji.nl> > Databank Effectieve Jeugdinterventies). Niet al het zorgaanbod dat de jeugdzorg biedt is echter te typeren als een interventie. Jeugdzorgaanbieders richten zich ook op het bieden van een kwalitatief goed opgroei- en opvoedklimaat voor kinderen die langdurig op de jeugdzorg zijn aangewezen (veelal omdat ze niet meer thuis of in een pleeggezin kunnen wonen). Met andere woorden: de jeugdzorg biedt zowel 'care'-achtig aanbod als 'cure' (interventies) en meestal in combinaties van beide (zie Van der Steege, 2009b). Aan beide vormen zijn zowel kwaliteits- als effectiviteitseisen te stellen.

Het zicht hebben op de doelgroep en haar problemen is – ook bij het bieden van langdurige zorg - van fundamenteel belang voor het kunnen bepalen welk zorgaanbod het best passend is. Het zorgaanbod van aanbieders in de jeugdzorg is echter lang niet altijd gericht op duidelijk afgebakende doelgroepen/probleemgroepen. Ook is het vaak geordend naar programma's of modules en niet naar doelgroepen of probleemgroepen. Dit maakt het lastig aanbod te matchen op basis van de problemen en vragen van cliënten. Daarbij is afname van de problematiek een belangrijke indicator voor het bepalen van de effectiviteit van de hulp, naast andere zogenoemde prestatie-indicatoren als doelrealisatie, cliënttevredenheid en reden beëindiging hulp. Daarvoor is het noodzakelijk de problematiek bij aanvang van de hulp goed in kaart te hebben.

Altra heeft op dit moment haar hulpaanbod geordend in 25 programma's, waarvan een groot deel geïndiceerd jeugdzorgaanbod betreft (zie <http://www.altra.nl>). Van oudsher biedt Altra in Amsterdam hulp aan jonge kinderen en hun ouders en hulp aan kinderen van 4 tot 18 jaar en hun ouders in

combinatie met onderwijs. De organisatie beschikt over enige ervaring om de aard en ernst van problemen van cliënten te typeren in cliëntprofielen, onder andere bij het programma Altra 6 – 12. Deze cliëntprofielen (die zowel aard als ernst van problemen omvatten) worden vervolgens gekoppeld aan onderdelen/modules van het programma. De wens is om deze ervaringen verder uit te bouwen en het recent ontwikkelde CAP-J (Classificatiesysteem Aard Problematiek – Jeugd) daarbij te gebruiken. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is dat de problemen en hulpvragen in de beschikbare beschrijvingen van de programma's niet eenduidig zijn geformuleerd. Ook is er geen totaaloverzicht over de doelgroepen/ probleemgroepen die Altra met haar programma's bedient. De afdeling Beleid en Ontwikkeling van Altra heeft het Nederlands Jeugdinstituut om ondersteuning gevraagd bij het verbinden van de doelgroepbeschrijvingen van het huidige, bestaande zorgaanbod aan CAP-J. De verwachting is dat CAP-J hiervoor een bruikbaar instrument is en dat het leidt tot meer eenheid van taal in de doelgroepbeschrijvingen. In het navolgende staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

- 1) Hoe luiden de doelgroepomschrijvingen van de programma's van Altra in de terminologie van CAP-J? Welk niveau uit CAP-J is bruikbaar om deze doelgroepen/probleemgroepen te typeren/classificeren?
- 2) Wat valt op als we de doelgroepen/probleemgroepen naast elkaar leggen en met elkaar vergelijken? Waar zit overlap, waar zitten hiaten, bedient Altra de doelgroepen die ze wil bedienen?
- 3) Welke aanbevelingen vallen op basis van deze analyse te geven?

In dit project zijn de volgende 20 programma's betrokken, deze omvatten in ieder geval het geïndiceerde jeugdzorgaanbod van Altra:

- 1) Altra thuis/ Praktische opvoedhulp thuis
- 2) Altra Families First/ Kortdurende intensieve hulp in crisissituaties
- 3a) Ambulante crisishulp voor kinderen van 0 tot 6 jaar
- 3b) Altra crisisopvang 2 – 6 (verblijf)
- 4) Altra gezinshuis/ Tijdelijke gezinssituatie voor kinderen van 2 tot 6 jaar
- 5) Altra 0 – 4/ Opvoedhulp en trainingen voor kinderen van 0 tot 4 jaar en hun ouders
- 6) Altra 4 – 6/ Opvoedhulp en trainingen voor kinderen van 4 tot 6 jaar en hun ouders
- 7) Altra 6 – 12/ Opvoedhulp en trainingen voor kinderen van 6 tot 12 jaar en hun ouders
- 8) Altra Boppi/ Begeleiding en trainingen voor jongeren van 10 tot 18 jaar
- 9) Altra Schoolmaatschappelijk werk/ Opvoedhulpverlening aan ouders en ondersteuning van leerkrachten
- 10) Altra Sprint/ Preventieve hulp voor kinderen met anti-sociaal gedrag op de basisschool
- 11) Altra Switch/ Begeleiding van leerlingen die uit het Voortgezet Onderwijs dreigen te vallen
- 12) Altra Stop/ School-Time-Out-Project voor leerlingen in het voortgezet onderwijs
- 13) Transferium/ Geen eindhalte maar overstaphalte op het voortgezet onderwijs
- 14) Altra Jonge moeders thuis/ Praktische opvoedhulp bij de jonge moeder thuis
- 15) Altra Jonge moeders (opname en observatie/residentieel/begeleid wonen)/ Hulp voor moeder en kind
- 16) Weer aan de slag!/ Begeleiding voor jonge moeders naar school of werk

- 17) Safety first/ Met het gezin een veiligheidsplan opzetten met de methode Signs of Safety
- 18) Triple P (niveau 4 + 5)/ Positieve opvoedingsondersteuning aan ouders
- 19) Ambulante Begeleiding Altra College/ Begeleiding aan leerlingen in het PrO, VO en MBO
- 20) Altra Salto/ Begeleiding van LVG-kinderen in het (speciaal)basisonderwijs en hun ouders

In dit rapport geven we antwoord op de hierboven geformuleerde onderzoeksvragen. In het eerste hoofdstuk lichten we CAP-J kort toe, in hoofdstuk 2 beschrijven we hoe we de doelgroepbeschrijvingen van de programma's van Altra hebben geanalyseerd met behulp van CAP-J. Daarna volgen de resultaten (hoofdstuk 3), ofwel de beantwoording van de onderzoeksvragen, en tot slot de conclusies en de aanbevelingen (hoofdstuk 4).

1. Classificatiesysteem Aard problematiek – Jeugd (CAP-J)

In opdracht van de ministeries van Justitie en VWS ontwikkelde het Nederlands Jeugdinstituut de afgelopen jaren een classificatiesysteem voor de aard van de problemen van cliënten in de jeugdzorg, kortweg 'CAP-J' genoemd (Konijn, Bruinsma, Lekkerkerker, Eijgenraam, Van der Steege & Oudhof, 2009; Konijn, Bruinsma, Lekkerkerker, De Wilde & Eijgenraam, 2009). Dit systeem kwam recent beschikbaar en bevat een indeling, definities en beschrijvingen van problemen waarmee cliënten zich bij de jeugdzorg melden en waarvoor zij begeleid en behandeld worden. Het doel van CAP-J is het geven van heldere beschrijvingen van problemen van kinderen, jongeren en hun ouders, zodat hulpverleners en onderzoekers de beschrijvingen kunnen gebruiken bij:

- het verkennen en onderzoeken van de problemen met de cliënt;
- overleg met collega's;
- het indiceren van de behandeling en begeleiding, en
- het afleggen van verantwoording over de besteding van gemeenschapsgelden en wetenschappelijk onderzoek.

Hiermee ontstaat meer eenheid van taal rond problemen van cliënten in de jeugdsector. Ook bieden de eenduidige definiëring en beschrijvingen van problemen een belangrijke basis voor het uitvoeren van onderzoek naar de effectiviteit van zorgaanbod.

Het domein van CAP-J is problemen en stoornissen van jeugdige, gezin en omgeving. Aangezien de omschrijvingen van stoornissen al in de DSM-IV staan, zijn in CAP-J alleen problemen beschreven. Hoewel met CAP-J dus ook minder ernstige problemen geclassificeerd kunnen worden dan met de DSM, geldt ook bij CAP-J dat het bij alle categorieën gaat om afwijkingen van de norm, van wat als 'normaal gedrag' of een 'normale ontwikkeling' wordt beschouwd.

CAP-J is hiërarchisch opgebouwd in verschillende niveaus. Het eerste niveau, bestaat uit vijf assen: 'psychosociaal functioneren jeugdige', 'lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige', 'vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige', 'gezin en opvoeding' en 'jeugdige en omgeving'. Het systeem kent vervolgens een boomstructuur, onder de assen hangen groepen die weer rubrieken en subrubrieken bevatten. De rubrieken zijn het niveau waarop de problemen geclassificeerd kunnen worden, de probleembeschrijvingen zijn dan ook op dit niveau gemaakt. Het laatste niveau, de subrubrieken, zijn de stoornissen die dicht tegen het probleem aanliggen. Deze stoornissen zijn niet beschreven in CAP-J maar terug te vinden in de DSM-IV. De opbouw van CAP-J in assen en groepen ziet er als volgt uit (zie voor een overzicht van de assen, groepen en rubrieken bijlage 1):

As A: Psychosociaal functioneren jeugdige

A100 Emotionele problemen

A200 Gedragsproblemen

A300 Problemen in de persoonlijkheidsontwikkeling en identiteitsontwikkeling

- A400 Gebruik van middelen/verslaving
- A900 Overige psychosociale problemen jeugdige

As B: Lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren

- B100 Lichamelijke ziekte, aandoening of handicap
- B200 Gebrekkige zelfverzorging, zelfhygiëne, ongezonde leefwijze
- B300 Aan lichamelijke functies gerelateerde klachten
- B900 Overige problemen lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige

As C: Vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige

- C100 Problemen in de cognitieve ontwikkeling
- C200 Problemen met vaardigheden
- C900 Overige problemen vaardigheden en cognitieve ontwikkeling

As D: Gezin en opvoeding

- D100 Ontoereikende kwaliteiten in de opvoeding
- D200 Problemen in de ouder-kindrelatie
- D300 Verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, incest, seksueel misbruik van jeugdige in het gezin
- D400 Instabiele opvoedings situatie
- D500 Problemen ouder
- D600 Problemen van ander gezinslid
- D700 Problemen in het sociaal netwerk gezin
- D800 Problemen in omstandigheden gezin
- D900 Overige problemen gezin en opvoeding

As E: Jeugdige en omgeving

- E100 Problemen op speelzaal, school of werk
- E200 Problemen met relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd
- E300 Problemen in omstandigheden jeugdige
- E900 Overige problemen omgeving jeugdige

De beschrijving van de problemen (op het niveau van de rubrieken) bevatten zo concreet mogelijk, door hulpverleners waarneembare gedragskenmerken bij het kind en de ouders. Zo bevat de beschrijving van aandachtsproblemen kenmerken als: vergeetachtig zijn en niet lang de aandacht bij een taak of spel kunnen houden. Voor zover van toepassing bevat de beschrijving daarnaast subtypes of specificaties; dit zijn duidelijk herkenbare en onderscheidbare varianten van de problematiek. Zo bevat de beschrijving van parentificatie bijvoorbeeld het onderscheid tussen jeugdigen die huishoudelijke taken op zich nemen, jeugdigen die zorgen voor broertjes of zusjes en jeugdigen die gesprekspartner, steun en toeverlaat van de ouder zijn. Tot slot bevatten de beschrijvingen speciale kenmerken van de problematiek voor kinderen of jongeren met een bepaalde leeftijd, sekse of culturele achtergrond die bekend zijn uit de wetenschappelijke literatuur (Konijn, Lekkerkerker & Matthaei, 2009).

2. Werkwijze analyse doelgroepbeschrijvingen met CAP-J

De analyse van de doelgroepbeschrijvingen van de twintig geselecteerde programma's voerden we uit in drie stappen. Als eerste vertaalden we de beschikbare beschrijvingen van de doelgroep per programma naar de groepen en rubrieken van CAP-J en plaatsten deze in een matrix. Vervolgens analyseerden we de matrix op basis van de onderzoeksvragen en formuleerden we onze bevindingen. De derde stap bestond uit het voorleggen van die bevindingen aan verschillende medewerkers van Altra en het verwerken van hun opmerkingen.

Stap 1: omzetten doelgroepbeschrijvingen naar rubrieken CAP-J

Als eerste zijn de doelgroepbeschrijvingen van de twintig programma's omgezet naar de rubrieken van CAP-J. Hiertoe is een matrix ingevuld waarbij in de kolommen de programma's van Altra staan en in de rijen de CAP-J groepen en rubrieken (problemen). Deze matrix is door een beleidsmedewerker van de afdeling Beleid en Ontwikkeling van Altra in samenwerking met een medewerker van het Nederlands Jeugdinstituut ingevuld. Zowel informatie uit de methodiekbeschrijvingen van de programma's als van de Jeugdhulpwijzer is gebruikt (de Jeugdhulpwijzer is een website waarop al het Amsterdamse jeugdzorgaanbod kort staat weergegeven, zie <http://www.jeugdhulpwijzer.nl>). Om voldoende onderscheid tussen de programma's aan te kunnen brengen, bleek al snel dat het nodig was waar mogelijk de problematiek te specificeren. Er is daarom niet alleen op het groepsniveau van CAP-J gecodeerd maar ook op probleemniveau (rubriekniveau).

Om te beginnen is één programma zowel door de medewerker van het Nederlands Jeugdinstituut als door de medewerker van Altra ingevuld. Al snel bleek dat de schriftelijke informatie niet altijd volledig genoeg was om de problemen te kunnen coderen. De beleidsmedewerker van Altra codeerde meer problemen omdat zij op basis van haar ervaring wist dat het programma zich ook op die problematiek richt. Om de volledigheid van de coderingen te checken is de ingevulde matrix voorgelegd aan de beleidsmedewerkers van de afdeling Beleid en Ontwikkeling die de desbetreffende programma's in hun portefeuille hebben. De matrix is op basis van deze check aangevuld. Tijdens het invullen van de matrix bleek het onderscheid tussen de problemen waar het programma zich specifiek op richt, ofwel die het programma beoogt te behandelen, en de overige kenmerken van de doelgroep van belang. Feitelijk zijn dit kenmerken en problemen die ook aanwezig zijn maar waar het programma zich niet specifiek op richt. Dit onderscheid is in de codering verwerkt. Bij het invullen van de matrix zijn de volgende coderingen gebruikt:

- X probleem waar het programma aan werkt, genoemd in de beschrijving
- X! probleem waar het programma aan werkt, niet genoemd in de beschrijving
- contra-indicatie of belemmerende factor, genoemd in de beschrijving
- O kenmerk van de doelgroep, genoemd in de beschrijving (maar het programma is hier niet op gericht)
- ? niet duidelijk, intern discussiepunt

De ingevulde matrix is te vinden in bijlage 2.

Stap 2: analyse doelgroepbeschrijvingen in termen van CAP-J

Vervolgens is de matrix door de auteurs van dit rapport zowel horizontaal als verticaal geanalyseerd. Horizontaal is gekeken op welke problemen veel programma's zich richten en op welke problemen maar weinig programma's zijn gericht. Zijn er hiaten of is er voor elk probleem wel een programma beschikbaar? Verticaal is per programma gekeken op hoeveel problemen het programma zich richt. Is de doelgroep breed geformuleerd of meer afgebakend en beperkt tot enkele problemen?

Stap 3: bespreken analyse en bevindingen met medewerkers Altra

De matrix is tot slot in twee bijeenkomsten met medewerkers van Altra besproken: instroomfunctionarissen, beleidsmedewerkers, projectmanager zorglijnen en stafmedewerkers. Met deze medewerkers is de matrix bekeken en besproken wat hen opvalt als ze de matrix horizontaal en verticaal bekijken. Vervolgens zijn onze bevindingen teruggekoppeld en is hier een reactie op gevraagd. Met de tweede groep medewerkers is ook een voorbeeld van een doelgroepbeschrijving in de terminologie van CAP-J besproken. Deze doelgroepbeschrijving bevatte een systematisch opbouw volgens de rubrieken van CAP-J en was ook voorzien van een ontstaanstheorie. De ontstaanstheorie geeft een 'verklaring' voor hoe de problematiek in elkaar zit. Het is van belang om de ontstaanstheorie goed in kaart te brengen om te weten op welke achterliggende risicofactoren of problemen de behandeling zich moet richten.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van de analyse aan de hand van de eerder genoemde onderzoeksvragen. Op de derde vraag komen we in het volgende hoofdstuk terug.

- 1) Hoe luiden de doelgroepomschrijvingen van de programma's van Altra in de terminologie van CAP-J? Welk niveau uit CAP-J is bruikbaar om deze doelgroepen/probleemgroepen te typeren/classificeren?
- 2) Wat valt op als we de doelgroepen/probleemgroepen naast elkaar leggen en met elkaar vergelijken? Waar zit overlap, waar zitten hiaten, bedient Altra de doelgroepen die ze wil bedienen?
- 3) Welke aanbevelingen vallen op basis van deze analyse te geven?

Voorafgaand aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen noemen we een aantal algemene bevindingen. De beschrijvingen van de programma's van Altra bevatten veel informatie over de beoogde doelgroep, de kenmerken en problemen van de cliënten en de in te zetten aanpak. De methodiekbeschrijvingen kwamen echter niet altijd overeen met de tekst op de Jeugdhulpwijzer en ook bleken de doelgroepbeschrijvingen niet volledig te zijn. Ondanks de aanvullingen door de beleidsmedewerkers ontstond er in de twee bijeenkomsten opnieuw discussie over de coderingen in de matrix. Daarnaast waren veel problemen in de doelbeschrijvingen geformuleerd in brede termen en waren de beschrijvingen niet altijd coherent. Zo sloten de beschreven problemen bijvoorbeeld niet altijd aan bij de indicatie-criteria en de te bereiken doelen. Een voorbeeld is dat een van de doelen van een programma is 'het probleemgedrag is verminderd'. Tegelijkertijd staat bij de indicatie-criteria niet vermeld dat er sprake moet zijn van probleemgedrag.

1) De doelgroepbeschrijvingen in CAP-J termen

CAP-J bleek een zeer bruikbaar instrument om doelgroepen/probleemgroepen van programma's te typeren. Alle problemen en kenmerken uit de beschrijvingen bleken te herleiden tot de groepen en rubrieken van CAP-J. Tijdens het omzetten van de doelgroepbeschrijvingen naar CAP-J bleek dat het groepsniveau bruikbaar was. Echter, om de doelgroepen preciezer te typeren – om ze later te verbinden met de gewenste aanpak - is het wenselijk de doelgroepbeschrijvingen zoveel mogelijk om te zetten naar de rubrieken van CAP-J. Waar mogelijk hebben we dit voor de programma's van Altra gedaan. Hieronder volgt per programma een korte typering van de doelgroep in CAP-J termen (zowel op groepsniveau als het niveau van rubrieken). Eronder staan in cursief toelichtende opmerkingen of vragen die opvallen als we de typering van het programma overzien.

1) Altra thuis

As A: emotionele én gedragsproblemen

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding, pedagogisch onwil is contra-indicatie, problemen in de ouder-kindrelatie (aantal rubrieken zijn specifiek toegevoegd), verwaarlozing en lichamelijke/psychische mishandeling, instabiele opvoedingssituatie, problemen ouder (niet

gespecificeerd, psychische problematiek is vaak een kenmerk, verslaving is contra-indicatie), problemen in het sociaal netwerk, problemen in de omstandigheden van het gezin

As E: problemen in de omgeving jeugdige, alleen problemen op school en relatie met leerkracht

→ *Het programma richt zich met name op as D en enigszins op as A (problemen die voortkomen uit problemen op as D). De focus ligt bij de ouders en het gezin als geheel.*

2) Altra Families First/ Kortdurende intensieve hulp

As A: gedragsproblemen jeugdige

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding (met alle rubrieken), pedagogische onwil contra-indicatie, problemen in de ouder-kindrelatie (alleen mishandeling ouder door jeugdige), jeugdige weggelopen van huis, jeugdige weggestuurd door ouders, verwaarlozing, mishandeling en seksueel misbruik, instabiele opvoedingssituatie, problemen ouder (overmatige stress en psychiatrische problematiek), gebrekkig sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin

As E: risicovolle vriendenkring

→ *De typering van deze doelgroep komt in grote lijnen overeen met die van Altra thuis; in de probleembeschrijving wordt duidelijk dat het programma zich richt op crisissituaties. Het programma richt zich daarnaast op het stoppen of voorkomen van mishandeling, verwaarlozing en/of misbruik.*

3A en 3B) Ambulante crisishulp 0-6 en Altra crisisopvang 2-6

As D: problemen met ondersteuning, verzorging en bescherming van de kinderen, problemen in de ouder-kindrelatie, problemen in de ouder-kindrelatie, verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, misbruik, problemen van de ouders is een kenmerk (behandeling niet op gericht). Bij Altra crisisopvang 2-6 aangevuld: problemen in het sociaal netwerk, instabiele opvoedingssituatie en problemen ouder (niet alleen als kenmerk)

→ *De crisis is te zien; de focus ligt op de veiligheid van het kind.*

4) Altra gezinshuis

As A: emotionele problemen en gedragsproblemen, overige psychosociale problemen jeugdige (overmatige stress, verwerken ingrijpende gebeurtenissen)

As B: voeding en eetproblemen, zindelijkheidsproblemen en slaapproblemen

As C: problemen in de sociale vaardigheden

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding (vaardigheden, problemen met ondersteuning en verzorging), problemen in de ouder-kindrelatie (hechting jeugdige aan ouder), verwaarlozing, mishandeling, problemen van de ouder, problemen sociaal netwerk

As E: problemen met relaties, vrienden en vrije tijd jeugdige, problematische relatie met leeftijdsgenoten en gebrekkig sociaal netwerk jeugdige

→ *Duidelijk is te zien hoe problematisch de situatie is in het oorspronkelijke gezin. De kinderen krijgen hierdoor ook problemen.*

5) Altra 0-4

- As A: emotionele en gedragsproblemen jeugdige, overige psychosociale problemen jeugdige (overmatige stress, verwerking ingrijpende gebeurtenissen)
- As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling (aandachtsproblemen), sociale vaardigheidsproblemen
- As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding, pedagogische onwil contra-indicatie, problemen in de ouder-kindrelatie, verwaarlozing, mishandeling, instabiele opvoedingssituatie (scheiding, omgangsregeling, problemen samengaan gezin), problematische relatie ouders, problemen van de ouder (negatieve jeugdervaringen, moeilijke start ouderschap, antisociaal gedrag ouder, middelengebruik, overmatige stress), problemen in sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin, overige problemen in het gezin
- As E: problemen op school, speelzaal
- *Dit programma richt zich op veel problemen op alle assen; alle groepen op as D, veel op as A, B en C. Het lijkt erop dat alles wordt aangepakt. Meer differentiatie is nodig; bijvoorbeeld door 'subgroepen' te formuleren.*

6) Altra 4-6

- As A: angstproblemen, gedragsproblemen
- As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling (schoolprestaties, leerproblemen), aandachtsproblemen, sociale vaardigheidsproblemen
- As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding, pedagogisch onwil contra-indicatie, verwaarlozing, mishandeling, gezondheidsproblemen ouder kenmerk, psychische problematiek ouder kenmerk, problematische relatie ouders kenmerk
- As E: problemen op school/speelzaal, met leerkracht, met leerlingen, problemen relaties, vrienden en sociaal netwerk, problemen met vrijetijdsbesteding, gebrekkig sociaal netwerk, problemen met leeftijdsgenoten
- *Bij dit programma ligt de nadruk meer dan bij Altra 0-4 en Altra 6-12 op problemen bij het kind, in combinatie met behandeling gericht op de kwaliteit van de opvoeding. Ook bij dit programma is meer differentiatie nodig door het formuleren van 'subgroepen'.*

7) Altra 6-12

- As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen in persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling, contra-indicatie gebruik van middelen en verslaving
- As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling (schoolprestaties, leerproblemen), aandachtsproblemen, problemen sociaal aanpassingsvermogen, sociale vaardigheidsproblemen
- As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding, contra-indicatie pedagogische onwil, problemen in de ouder-kindrelatie (parentificatie, hechting), problemen culturele verschillen ouder en jeugdige kenmerk, verwaarlozing, mishandeling, misbruik, instabiele opvoedingssituatie, problemen ouder, psychische problematiek ouder kenmerk, problemen sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin

As E: problemen met school, problemen met leerkracht, medeleerlingen en motivatieproblemen op school, problemen met relatie, vrienden, sociaal netwerk, gebrekkig sociaal netwerk, problemen met vrijetijdsbesteding

→ *Net als bij Altra 0-4 richt dit programma zich op veel problemen op bijna alle assen. Ook hier lijkt meer differentiatie binnen het programma nodig door het formuleren van 'subgroepen'.*

8) Altra Boppi

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen in de persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling, gebruik van middelen en verslaving kenmerk

As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling, sociale vaardigheidsproblemen

As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding, pedagogische onwil contra-indicatie, problemen in de ouder-kindrelatie (generatieconflict, problemen culturele verschillen ouder en jeugdige), verwaarlozing, mishandeling, misbruik kenmerk, instabiele opvoedingssituatie, problemen ouder, problemen sociaal netwerk, problemen in de omstandigheden gezin (huisvesting, financiële problemen)

As E: problemen school/werk, problemen met leerkracht en medeleerlingen, motivatieproblemen, problemen keuze school/studie/beroep, van school gestuurd is contra-indicatie, problemen met relaties vrienden, sociaal netwerk, vrije tijd, problemen in de omstandigheden jeugdige (financiële problemen, problematisch maatschappelijke positie)

→ *De doelgroep waar dit programma zicht op richt is zeer breed. Hier zijn ook veel problemen op as E te zien naast assen D, A en C. Het programma richt zich duidelijk op oudere jeugdigen en hun eigen problematiek.*

9) Altra schoolmaatschappelijk werk

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen

As C: school- en leerproblemen

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding, verwaarlozing, mishandeling contra-indicatie, instabiele opvoedingssituatie, problemen ouder, problemen met sociaal netwerk, problemen in de omstandigheden van het gezin

As E: problemen op school

→ *Dit programma lijkt zich te richten op de problematiek van de jeugdige dat aan het schoolse functioneren gebonden is. Daarachter liggen problemen in het gezin en in het sociale netwerk. De vraag is in hoeverre dit programma zich daar op richt, of dat de aangegeven problemen eerder kenmerkend zijn voor de doelgroep. De opvoedingsproblemen van de ouders lijken in ieder geval het schoolse functioneren van de kinderen negatief te beïnvloeden.*

10) Altra Sprint

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen (opstandig gedrag, antisociaal gedrag), problemen in de persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling

As C: problemen met sociaal aanpassingsvermogen, sociale vaardigheidsproblemen

As D: ontoereikende opvoedingsvaardigheden, pedagogisch onwil contra-indicatie

As E: problemen met school, problemen vrienden, sociaal netwerk, vrije tijd

→ *Het programma richt zich vooral op problemen rond het kind (gedrag en op school) en op gebrekkige opvoedingsvaardigheden bij de ouders. De doelgroep van het programma is duidelijk afgebakend.*

11) Altra Switch

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen in de persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling

As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling, sociale vaardigheidsproblemen

As E: problemen op school, problemen in relaties met leerkrachten en medeleerlingen, motivatieproblemen, van school gestuurd

→ *Het gaat om specifieke aan school gerelateerde problemen en problemen bij de vorming van de persoonlijkheid en de identiteit.*

12) Altra Stop

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen in de persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling

As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling, sociale vaardigheidsproblemen

As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding, problematische gezinscommunicatie, pedagogische onwil contra-indicatie, verwaarlozing, mishandeling

As E: problemen op school, problemen in relaties met leerkrachten en medeleerlingen, motivatieproblemen, van school gestuurd, problemen in omstandigheden jeugdige (huisvesting, financiële problemen, maatschappelijke positie)

→ *Het programma richt zich zowel op de jeugdige als op het gezin. De vraag is of er in programma iets gebeurt rond de opvoeding, of dat de problemen in het gezin te zien zijn als kenmerk.*

13) Transferium

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen in de persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling

As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling, sociale vaardigheidsproblemen

As E: problemen op school, problemen in relaties met leerkrachten en medeleerlingen, motivatieproblemen, van school gestuurd, problemen studiekeuze, problemen in de omstandigheden jeugdige, problemen jeugdige justitiële instanties.

→ *De problematiek van de doelgroep is vrijwel dezelfde als bij Stop, alleen staan hier geen problemen in het gezin genoemd.*

14) Altra jonge moeders thuis

As A: emotionele problemen

As B: aan lichamelijke functies gerelateerde klachten, voedingsproblemen, slaapproblemen, groeioproblemen (baby?)

As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding, pedagogische onwil contra-indicatie, gebrek aan warmte ouder-kindrelatie, hechtingsproblemen, verwaarlozing, mishandeling, instabiele opvoedings situatie (problematische relatie ouders), negatieve jeugdervaring, werkloosheid ouder, problemen zwangerschap, bevalling, moeilijke start ouderschap, problemen ander gezinslid (antisociaal gedrag, gebruik middelen en verslaving), problemen in sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin

→ *Het is duidelijk dat het om jonge moeders gaat; de opstart van het ouderschap. De vraag is of de problemen op as B problemen van de baby betreft? Wie is de precies de cliënt van dit programma?*

15) Jonge moeders (opname en observatie/ residentieel/ begeleid wonen)

As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding (gebrekkige opvoedingsvaardigheden, problemen met verzorging, ondersteuning en bescherming), pedagogisch onwil contra-indicatie, problemen in de ouder-kindrelatie (gebrek aan warmte, hechting), verwaarlozing, mishandeling, instabiele opvoedings situatie, problematische relatie ouders, negatieve jeugdervaring, werkloosheid ouder, problemen zwangerschap, bevalling, moeilijke start ouderschap, overmatige stress, problemen ander gezinslid (antisociaal gedrag, gebruik middelen en verslaving), problemen in sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin

→ *Opvallend is dat alle genoemde problemen hetzelfde zijn als bij Altra jonge moeders (met uitzondering van emotionele problemen); waarom dan een andere aanpak?*

16) Weer aan de slag!

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding (gebrekkige opvoedingsvaardigheden, problemen verzorging, ondersteuning en bescherming), problemen van de ouder, problemen werkloosheid ouder, overmatige stress, psychiatrische problematiek ouder, problemen sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin (huisvesting, financiële problemen, problemen met hulpverleners/instanties)

→ *Het gaat hier vooral om de eigen problematiek van de moeder. De vraag is hoe dit programma zich verhoudt tot de andere twee programma's voor jonge moeders, er is veel overlap in de problematiek waar deze programma's zich op richten.*

17) Safety first

As A: overige psychosociale problemen, problemen verwerking ingrijpende gebeurtenissen

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding (problemen met ondersteuning, verzorging en bescherming), onenigheid tussen ouders over opvoedingsaanpak, problematische gezinscommunicatie, problemen in de ouder-kindrelatie, verwaarlozing, mishandeling, misbruik, instabiele opvoedings situatie (problemen bij scheiding, omgangsregeling), problematische relatie jeugdige met partner opvoeder, problemen ouder (antisociaal gedrag ouder, gebruik middelen/verslaving, pleger seksueel misbruik), problemen ander gezinslid

(antisociaal gedrag, gebruik middelen/verslaving), problemen in sociaal netwerk, problemen in omstandigheden gezin (problemen met hulpverleners/instanties)

→ *De hulp richt zich op de veiligheid van het kind; het stoppen of voorkomen van mishandeling, verwaarlozing en/of misbruik. De vraag is of de hulp zich ook op de andere problemen richt of dat dit meer kenmerken zijn van de doelgroep.*

18) Triple P

As A: gedragsproblemen

As D: ontoereikende kwaliteiten opvoeding, pedagogische onwil contra-indicatie, problemen ouder-kindrelatie (gebrek aan warmte, zondebok maken jeugdige door ouder, generatieconflict), instabiele opvoedingssituatie (problematische relatie tussen ouders, problematische relatie jeugdige met partner opvoeder, problematische relatie broers-zussen), probleem ouder (overmatig stress, psychiatrische problematiek)

As E: problemen op speelzaal/school (problemen met medeleerlingen)

→ *Het programma richt zich grotendeels op de ouders en beoogt via hen de gedragsproblemen van de jeugdige aan te pakken.*

19) Ambulante begeleiding Altra College

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, middelengebruik

As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling, sociale vaardigheidsproblemen

As E: problemen op school/werk (problemen met leerkrachten en medeleerlingen, motivatieproblemen), problemen met relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd, problemen in de omstandigheden jeugdige

→ *Het programma is afgebakend; richt zich vooral op problemen van de jeugdige gerelateerd aan het schoolse functioneren.*

20) Altra Salto

As A: emotionele problemen, gedragsproblemen, problemen in persoonlijkheids- en identiteitsontwikkeling (problemen met competentiebeleving)

As C: problemen in de cognitieve ontwikkeling (problemen met schoolprestatie, leerproblemen, problemen in sociaal aanpassingsvermogen), sociale vaardigheidsproblemen

As D: ontoereikende kwaliteit opvoeding, pedagogische onwil contra-indicatie, instabiele opvoedingssituatie (problematische relatie tussen ouders), problemen ouder (gezondheidsproblemen, handicap), problemen in sociaal netwerk gezin, problemen in omstandigheden gezin

As E: problemen op school/werk (problemen met leerkracht, medeleerlingen en motivatieproblemen)

→ *Het programma is gericht op het gezin, specifiek op LVG-jeugdigen en hun ouders. Ook richt het programma zich op de problematiek van de jeugdige. Is er overlap met de problematiek waar Altra Thuis zich op richt?*

2) De doelgroepen/probleemgroepen vergeleken en naast elkaar gelegd

De analyse van de ingevulde matrix en de bespreking daarvan met verschillende medewerkers van Altra leidde tot de volgende bevindingen.

Voor de meeste problemen heeft Altra programma's

Veel van de programma's richten zich voornamelijk op emotionele en gedragsproblemen van de jeugdige, gezins- en opvoedingsproblematiek (voornamelijk ontoereikende kwaliteit opvoeding, instabiele opvoedingssituatie), problemen van de ouders, problemen in het sociaal netwerk en problemen rond het schoolse functioneren. De programma's richten zich in mindere mate op meer specifieke problemen, en ook minder op problemen in de omgeving van de jeugdige. Het aanbod van Altra lijkt daarmee volledig, er zijn niet echt witte vlekken te zien ofwel er zijn geen opvallende problemen die niet in een programma behandeld worden.

De doelgroepbeschrijvingen van de programma's zijn beperkt onderscheidend

De problemen van de doelgroepen van de verschillende programma's onderscheiden zich niet altijd voldoende van elkaar. Dit is goed te zien in de verhouding tussen Altra 0-4, Altra 4-6, Altra 6-12 en Altra Boppi. In grote lijnen zijn de doelgroepen waar deze programma's zich op richten getypeerd met dezelfde groepen/rubrieken uit CAP-J en omvatten deze een groot aantal problemen. Tegelijkertijd lijkt Altra 4-6 zich meer te richten op problemen van het kind, bij Altra 0-4, Altra 6-12 en Altra Boppi gaat het ook om problemen in het gezin en sociaal netwerk. De vraag is of dit daadwerkelijk verschillend is. Waarschijnlijker lijkt het dat hier de historie van het programma Altra 4-6 terug te zien is, deze is namelijk vanuit het onderwijs ontstaan en daardoor meer gericht op de problematiek van het kind. Bekend is dat het bij deze jonge kinderen meer effectief is de in te zetten behandeling ook op de ouders te richten. Ook is niet duidelijk hoe de problemen van de drie programma's gericht op jonge moeders zich verhouden. De problemen van de doelgroepen overlappen in grote mate, de vraag is wat de inzet van de verschillende programma's bepaalt. Tot slot zijn verwaarlozing, mishandeling, misbruik vaak aangegeven als een probleem waarop een programma zich richt. De vraag is of het dan gaat om het signaleren van deze problemen (voortdurend oog hebben voor de veiligheid van kinderen) of dat de hulp zich richt op het voorkomen of stoppen van verwaarlozing/ mishandeling. Ook kan het zijn dat de hulp zich richt op de behandeling van de gevolgen van mishandeling, verwaarlozing of misbruik die zich uiten in specifieke problemen. Van belang is dit per programma te expliciteren.

Onderscheid te behandelen probleem en kenmerk doelgroep van belang

Veel van de programma's richten zich op een breed scala aan problemen. Hierdoor wordt er veel van uitvoerende medewerkers verwacht, namelijk dat zij al deze problemen met de cliënt aanpakken. Dat de programma's van Altra zich op een brede range van problemen richten, uit zich ook in het feit dat het weinig voorkomt dat een cliënt van het ene naar het andere programma wordt overgeplaatst. Daarnaast maakt deze brede oriëntatie de programma's laagdrempelig en gemakkelijk toegankelijk voor allerlei cliënten. De vraag is echter of de programma's zich daadwerkelijk op al die verschillende problemen richten – dus beogen deze problemen te verminderen of hanteerbaar te maken - of dat in een aantal gevallen toch eerder sprake is van kenmerken van de doelgroep. Richt het programma Stop

zich bijvoorbeeld daadwerkelijk op de problemen in de opvoedingssituatie? En richt het schoolmaatschappelijk werk zich op de problemen in het sociale netwerk van het gezin? Het is van belang voor de programma's een onderscheid te maken tussen de problemen van cliënten die behandeld worden en problemen/risicofactoren die eerder te beschouwen zijn als kenmerken van de doelgroep. Deze problemen zijn er wel, maar worden niet of niet in eerste instantie behandeld. In een aantal gevallen is het werkzaam om deze problemen via het behandelen van andere, meer prominente, problemen aan te pakken. Gedragsproblemen van kinderen in de basisschoolleeftijd zijn bijvoorbeeld in veel gevallen effectief aan te pakken via het vergroten van de opvoedingsvaardigheden van de ouders. Een programma richt zich dan in eerste instantie op het vergroten van deze vaardigheden, vaak is een afname van de gedragsproblematiek het gevolg. Daarbij is het van uitvoerend hulpverleners niet altijd te verwachten dat ze op de multiproblematiek die cliënten in de jeugdzorg vaak kenmerkt, een antwoord hebben. Het is vaak effectiever om een beperkt aantal problemen gericht te behandelen dan om alles enigszins aan te pakken.

Van probleembeschrijving naar ontstaanstheorie

Om helder te krijgen welke problemen van een doelgroep hoe precies aan te pakken, is het uitwerken van een zogenoemde 'ontstaanstheorie' (ook wel probleemanalyse of verklaringstheorie genoemd) van de problematiek behulpzaam. In een ontstaanstheorie wordt uitgewerkt met welk hoofdprobleem de doelgroep kampt dat behandeling behoeft. Vervolgens wordt bepaald welke achterliggende risicofactoren en bijkomende problemen het hoofdprobleem veroorzaken, versterken of in stand houden. Van belang is daarbij onderscheid te maken tussen factoren/problemen die beïnvloedbaar zijn en die niet-beïnvloedbaar zijn via het programma (maar soms wel door de inzet van andere hulpverleners/organisaties). Een ontstaanstheorie scherpt als het ware aan welke factoren en problemen te beïnvloeden ofwel te behandelen. Ook maakt het helder welke factoren/problemen/kenmerken de hulpverlener voorlopig even kan laten voor wat ze zijn, of welke via het beïnvloeden van andere factoren als vanzelf verminderen (zie verder de handleiding bij het Werkblad van de Databank Effectieve Jeugdinterventies, te downloaden via <http://ww.nji.nl>). Hieronder hebben we een typering ter illustratie van de doelgroep in termen van CAP-J en een aanzet tot een ontstaanstheorie uitgewerkt voor het programma Altra Thuis.

Voorbeeld Altra Thuis: typering problemen doelgroep met CAP-J en ontstaanstheorie

Thuisbehandeling is bedoeld voor gezinnen waar zich zodanige opvoedingsproblemen voordoen dat ouders ze niet meer alleen kunnen oplossen. Naast opvoedingsproblemen zijn er vaak andere problemen. De hulp wordt thuis gegeven en richt zich in eerste instantie op de opvoeders die aan de problemen moeten werken. De overige gezinsleden worden zo veel mogelijk bij de hulpverlening betrokken.

Typering problematiek

Psychosociale functioneren jeugdige

- Emotionele problemen
- Gedragsproblemen

Gezin en opvoeding

- Ontoereikende kwaliteiten van de opvoeding, zoals:
  - ontoereikende opvoedingsvaardigheden
  - problemen met ondersteuning, verzorging en bescherming kinderen
  - onenigheid tussen ouders over opvoedingsaanpak
  - problematische gezinscommunicatie
- Problemen in de ouder-kindrelatie zoals:
  - gebrek aan warmte in ouder-kindrelatie
  - symbiotische relatie tussen ouder en jeugdige
  - jeugdige in de rol van ouder (parentificatie)
  - vijandigheid tegen of zondebok maken van jeugdige door de ouder
  - problemen in de hechting van jeugdige aan ouder
- Verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, incest, seksueel misbruik van de jeugdige in het gezin:
  - jeugdige slachtoffer verwaarlozing
  - jeugdige slachtoffer mishandeling
  - jeugdige slachtoffer seksueel misbruik
- Instabiele opvoedingssituatie, zoals:
  - problemen bij scheiding ouders
  - problemen die gepaard gaan met het samengaan van twee gezinnen/samengestelde gezinnen
  - problematische relatie tussen ouders
  - problematische relatie jeugdige met partner opvoeder
  - problematische relatie (stief)broers/zussen
- Problemen van de ouder
- Problemen in het sociaal netwerk gezin, zoals
  - problemen in de familierelaties (niet in het gezin)
  - gebrekkig sociaal netwerk
- Problemen in omstandigheden gezin, zoals:
  - problemen met huisvesting
  - financiële problemen
  - problemen met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties
  - problematische maatschappelijke positie gezin als gevolg van migratie

Jeugdige en omgeving

- Problemen op speelzaal of school, zoals
  - problematische relatie met leerkracht/ problemen met hiërarchische relatie

Overige kenmerken doelgroep:

- psychische/psychiatrische problematiek ouder

Indicatie-criteria (2 voorbeelden):

Psychosociaal functioneren jeugdige:

- De jeugdige scoort klinisch op vijf van de acht schalen van de CBCL

Gezin en opvoeding:

- Omstandigheden in het gezin: minimaal twee van de genoemde problemen zijn aan de orde (bijvoorbeeld financiële problemen en problemen met huisvesting)

Contra-indicaties

- Pedagogische onwil
- Gebruik van middelen/verslaving ouder
- Verstandelijke handicap ouder
- Langdurige afwezigheid ouder
- Direct gevaar voor welzijn van de jeugdige

Belemmerende factoren

- Ernstige ontwikkelingsachterstand of ontwikkelingsstoornis bij de jeugdige
- Lichamelijke of verstandelijke handicap van de jeugdige
- Ontbreken van bereidheid van ouders met GGZ-begeleiding om te komen tot samenwerkingsafspraken tussen de thuisbehandelaar en de GGZ-begeleider
- Zodanig ernstige problemen dat de ouder niet meer aan opvoedingstaken toe kan komen.
- Ernstig tekort aan draagkracht of dermate overbelasting van de ouder waardoor compenserende maatregelen nodig zijn
- Geen stabiele woonplek of zicht hierop op korte termijn

Ontstaanstheorie

Kernprobleem:

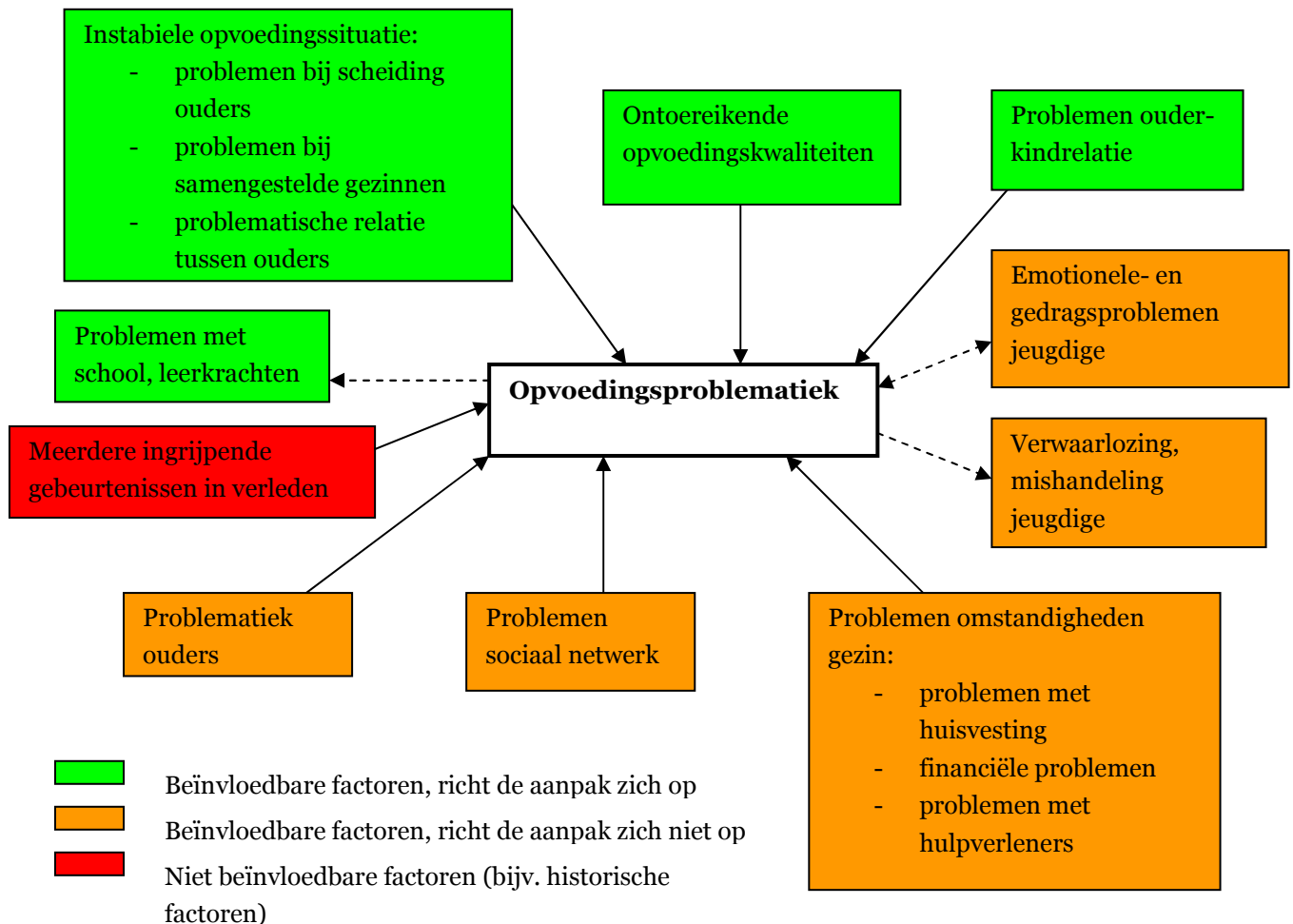
Er doen zich dusdanige opvoedingsproblemen voor dat ouders ze niet meer alleen kunnen oplossen.

Factoren die het probleem in stand houden:

- Ouders hebben ontoereikende opvoedingskwaliteiten
- Er zijn problemen in de ouder-kindrelatie
- Er is sprake van een instabiele opvoedingssituatie
- Ouders hebben eigen problematiek
- Ouders hebben problemen in hun sociale netwerk
- Er zijn problemen in de omstandigheden van het gezin
- (emotionele- en gedragsproblemen jeugdige)

In onderstaand schema zijn het kernprobleem en de achterliggende risicofactoren/problemen die het kernprobleem in stand houden met elkaar in verband gebracht. De pijlen geven de beïnvloedingsrichting aan. Zo beïnvloedt een problematische echtscheiding bijvoorbeeld de opvoeding

door de ouders in negatieve zin. Dit zorgt er vervolgens weer voor dat de kinderen in het gezin gedragsproblematiek laten zien die op haar beurt de opvoeding verder verslechtert. De typering van de mate waarin de factoren beïnvloedbaar en niet-beïnvloedbaar zijn middels Altra Thuis is (nog) niet helemaal gebaseerd op de werkelijkheid. Onderstaand schema dient vooral ter illustratie hoe een ontstaanstheorie eruit kan zien. Een schema als dit is vervolgens uit te werken in een beschrijving van de achterliggende ontstaanstheorie.

Waardevolle exercitie

De betrokken medewerkers van Altra hebben het omzetten van de doelgroepbeschrijvingen in de groepen en rubrieken van CAP-J als waardevol ervaren. Door doelgroepbeschrijvingen in deze termen te maken en doelgroepen beter af te bakenen, ontstaat meer eenheid van taal en meer verbinding tussen doelgroepen en programma's. Ook het onderscheid tussen de problemen waar de hulp zich op richt en de kenmerken van de doelgroep is bruikbaar bevonden. Het toevoegen van een ontstaanstheorie waarin onderscheid wordt gemaakt tussen het hoofdprobleem en achterliggende risicofactoren werkt hierbij verhelderend. Hiermee wordt de basis gelegd voor de theoretische onderbouwing van het zorgaanbod.

4. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten uit het vorige hoofdstuk komen we tot de volgende drie conclusies.

- 1) CAP-J is een bruikbaar instrument om doelgroepen/probleemgroepen te typeren. Het systeem biedt de mogelijkheid om de problemen van de doelgroep te typeren van globaal naar specifiek. Het niveau van de rubrieken lijkt het meest bruikbaar om te bepalen welke aanpak geëigend is om de problemen effectief te behandelen.
- 2) Het onderscheid tussen te behandelen problemen en overige kenmerken/problemen/risicofactoren van de doelgroep is helpend bij het typeren van doelgroepen van programma's. Cliënten in de jeugdzorg kampen vaak met meerdere problemen, de vraag is echter of een programma die allemaal moet behandelen. Sommige problemen zijn eerder te beschouwen als kenmerken van de doelgroep.
- 3) Aansluitend op de tweede conclusies is het formuleren van een ontstaanstheorie bij de doelgroep van een programma ondersteunend bij het bepalen waarop het programma zich precies dient te richten. Een ontstaanstheorie omvat een analyse van het kernprobleem waarmee achterliggende kenmerken/problemen/risicofactoren in verband zijn gebracht. De analyse laat zien welke problemen/risicofactoren behandeling behoeven om het kernprobleem aan te pakken en welke problemen niet of in een later stadium beïnvloed dienen te worden. Soms kunnen hulpverleners problemen even laten voor wat ze zijn, bijvoorbeeld omdat ze de behandeling niet meteen belemmeren of omdat de verwachting is dat ze via het aanpakken van andere problemen/factoren mede zullen verminderen.

De medewerkers van Altra gaven in de bijeenkomsten aan onze bevindingen te herkennen en bovenstaande conclusies relevant te vinden. We hebben binnen de organisatie draagvlak ervaren voor het beter beschrijven van de doelgroepen van programma's, de problematiek waarop de behandeling zich richt af te bakenen van overige kenmerken, een vertaling te maken van de doelgroepbeschrijving naar een ontstaanstheorie om daarmee de effectiviteit van de hulp te vergroten. Op basis van de bovengenoemde conclusies komen we tot de volgende aanbevelingen.

1. Herzie de typering en beschrijving in CAP-J termen van de doelgroepen van programma's nog eenmaal samen met medewerkers die het programma in de praktijk uitvoeren (aan de hand van de matrix in bijlage 2). Expliciteer de beschikbare praktijkkennis over welke problemen goed en minder goed binnen het programma te behandelen zijn. Maak daarbij een duidelijk onderscheid tussen kenmerken van de doelgroep van het programma en de problemen die daadwerkelijk behandeling behoeven. Maak eventueel gebruik van gestandaardiseerde instrumenten (als bijvoorbeeld de Child Behaviour Checklist (CBCL)) om de doelgroepbeschrijvingen verder aan te scherpen.
2. Werk vervolgens per programma de doelgroepbeschrijving om tot een ontstaanstheorie, een 'verklaring' voor hoe de problematiek in elkaar zit. Van belang is om de kernproblematiek en de achterliggende (beïnvloedbare) risicofactoren in kaart te brengen om te bepalen op welke problemen/risicofactoren de behandeling zich moet richten om de kernproblematiek te

verminderen. Dit verscherpt en beperkt de focus van programma's en de hulpverleners die het uitvoeren.

3. Koppel daarna problematiek, leeftijd en perspectief (de uiteindelijke doelen die beoogd worden) aan elkaar. Deze combinatie bepaalt de best passende aanpak en maak hierbij gebruik van de beschikbare kennis over wat werkt en de beschikbare erkende interventies (zie <http://ww.nji.nl> > kennisdossiers). Vertaal vervolgens de beschreven problematiek van de doelgroep van de verschillende programma's in indicatie-criteria. Dit zijn feitelijk selectiecriteria waarmee de problematiek van cliënten zoals beschreven in het indicatiebesluit na de instroom te matchen zijn aan het best passende aanbod. Deze indicatie-criteria dienen deze selectie mogelijk te maken en bij voorkeur verbonden te zijn met gevalideerde en betrouwbare meetinstrumenten.
4. Een mogelijkheid is onderscheid te maken in basisprogramma's en aanvullende interventies om specifieke problemen te behandelen. Feitelijk zijn bijvoorbeeld de huidige programma's als Altra 0-4, Altra 6-12 en Altra Boppi te typeren als basisprogramma's voor verschillende leeftijdsgroepen en een basisaanbod (bestaande uit (dag)hulp aan de jeugdige en begeleiding aan de ouders). Van belang is deze basisprogramma's aan te vullen met effectieve (erkende) interventies die specifieke problematiek behandelen. Dit vergt dat de doelgroepbeschrijvingen op twee niveaus gemaakt worden: op het brede niveau van het basisprogramma (bijvoorbeeld op het niveau van de groepen van CAP-J) en op het niveau van specifieke interventies (de rubrieken van CAP-J). Deze beschrijvingen moeten natuurlijk goed op elkaar aansluiten en in elkaars verlengde liggen.
5. Wacht niet te lang met het aanscherpen van de doelgroepbeschrijvingen. Het draagvlak voor een beweging naar meer focus op de problematiek van kinderen en gezinnen lijkt op dit moment binnen de organisatie aanwezig.

Literatuur

- Konijn, C., Bruinsma, W., Lekkerkerker, L., Eijgenraam, K., Steege, M. van der & Oudhof, M. (2009). *CAP-J. Classificatiesysteem voor de aard van de problematiek van cliënten in de jeugdzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Konijn, C., Bruinsma, W., Lekkerkerker, L., Wilde, E.J. de & Eijgenraam, K. (2009). *Ontwikkeling van en onderzoek naar het Classificatiesysteem Aard Problematiek Jeugdzorg (CAP-J)*. Eindrapport. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Konijn, C., Bruinsma, W., Steege, M. van der, Braak, J. van den & Elderman, E. (2008). *Effectiviteit van de Amsterdamse jeugdzorg. Beschouwing n.a.v. onderzoek jeugdzorg programma's in de stadsregio Amsterdam*. Utrecht/Woerden: Nederlands Jeugdinstituut/ Adviesbureau Van Montfoort.
- Konijn, C., Lekkerkerker, L. & Matthaei, H. (2009). CAP-J, de nieuwe DSM voor de jeugdzorg. *Jeugd en Co Kennis*, nr. 3, 19-29.
- Steege, M. van der (2009a). *Doorlichting op effectiviteit. Opnieuw 11 Amsterdamse programma's doorgelicht. Projectvoorstel*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Steege, M. van der (2009b). *Jeugdzorgaanbod beschrijven en onderbouwen in de provincie Utrecht. Eindrapport met opbrengsten en aanbevelingen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Yperen, T. van & Veerman, J.W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.
- Yperen, T.A. van (2009). *Raamwerkafspraken prestatie-indicatoren. Definities en spelregels*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut/MOgroep Jeugdzorg.
- <http://www.nji.nl>
- <http://www.jeugdhulpwijzer.nl>

Bijlage 1: Assen, groepen en rubrieken CAP-J

As A	Psychosociaal functioneren jeugdige
Groep A100	Emotionele problemen
A101	Introvert gedrag
A102	Angstproblemen
A103	Stemmingsproblemen
Groep A200	Gedragsproblemen
A201	Druk en impulsief gedrag
A202	Opstandig gedrag en/of antisociaal gedrag
Groep A300	Problemen in de persoonlijkheid(sontwikkeling) en identiteit(sontwikkeling)
A301	Problemen met de competentiebeleving
A302	Problemen in de gewetensvorming/morele ontwikkeling
A303	Identiteitsproblemen
Groep A400	Gebruik van middelen/verslaving
A401	Problematisch gebruik van alcohol
A402	Problematisch gebruik van amfetamine
A403	Problematisch gebruik van cafeïne
A404	Problematisch gebruik van cannabis
A405	Problematisch gebruik van cocaïne
A406	Problematisch gebruik van (synthetische of natuurlijke) stoffen die hallucinaties opwekken zoals LSD, XTC en paddo's
A407	Problematisch gebruik van een vluchtige stof
A408	Problematisch gebruik van nicotine
A409	Problematisch gebruik van overige middelen
A410	Problematisch afhankelijkheidsgedrag niet aan middelen gerelateerd
Groep A900	Overige psychosociale problemen jeugdige
A901	Problemen bij de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen
A902	Overmatige stress
A903	Automutilatie
A904	Andere problemen psychosociaal functioneren jeugdige
As B	Lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige
Groep B100	Lichamelijke ziekte, aandoening of handicap
B101	Gehooraandoeningen

B102	Oogaandoeningen
B103	Spraakaandoening
B104	Motorische handicap
B105	(Chronische) lichamelijke ziekte

Groep B200	<i>Gebrekkige zelfverzorging, zelfhygiëne, ongezonde levenswijze</i>

B201	Problemen met zelfverzorging en zelfhygiëne
B202	Ongezonde levenswijze
B203	Overgewicht

Groep B300	<i>Aan lichamelijke functies gerelateerde klachten</i>

B301	Lichamelijke klachten
B302	Voedings-/eetproblemen
B303	Zindelijkheidsproblemen
B304	Slaapproblemen
B305	Groei problemen
B306	Onverklaarbare lichamelijke klachten

Groep B900	<i>Overige problemen lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige</i>

B901	Andere problemen lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige

As C	<i>Vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige</i>

Groep C100	<i>Problemen in de cognitieve ontwikkeling</i>

C101	Problemen met schoolprestaties/leerproblemen
C102	Aandachtsproblemen
C103	Problemen verbandhoudend met hoogbegaafdheid
C104	Problemen met het sociaal aanpassingsvermogen

Groep C200	<i>Problemen met vaardigheden</i>

C201	Sociale vaardigheidsproblemen

Groep C900	<i>Overige problemen vaardigheden en cognitieve ontwikkeling</i>

C901	Andere problemen cognitieve ontwikkeling jeugdige
C902	Andere problemen vaardigheden jeugdige

As D	<i>Gezin en opvoeding</i>

Groep D100	<i>Ontoereikende kwaliteiten van de opvoeding</i>

D101	Ontoereikende opvoedingsvaardigheden
D102	Problemen met ondersteuning, verzorging en bescherming kinderen
D103	Pedagogische onwil
D104	Onenigheid tussen ouders over opvoedingsaanpak
D105	Problematische gezinscommunicatie

Groep D200   *Problemen in de ouder-kindrelatie*

D201	Gebrek aan warmte in ouder-kindrelatie
D202	Symbiotische relatie tussen ouder en jeugdige
D203	Jeugdige in de rol van ouder (parentificatie)
D204	Vijandigheid tegen of zondebok maken van jeugdige door de ouder
D205	Problemen in de loyaliteit van jeugdige naar ouder
D206	Problemen in de hechting van jeugdige aan ouder
D207	Generatieconflict
D208	Problemen door religieuze en/of culturele verschillen tussen ouder en jeugdige
D209	Mishandeling ouder door jeugdige
D210	Jeugdige weggelopen van huis
D211	Jeugdige weggestuurd door ouders

Groep D300   *Verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, incest, seksueel misbruik van de jeugdige in het gezin*

D301	Jeugdige slachtoffer verwaarlozing
D302	Jeugdige slachtoffer mishandeling
D303	Jeugdige slachtoffer seksueel misbruik

Groep D400   *Instabiele opvoedingssituatie*

D401	Problemen bij scheiding ouders
D402	Problemen met omgangsregeling
D403	Problemen met gezagsrelaties
D404	Problemen die gepaard gaan met het samengaan van twee gezinnen/samengestelde gezinnen
D405	Problematische relatie tussen ouders
D406	Problematische relatie jeugdige met partner opvoeder
D407	Problematische relatie (stief)broers/zussen

Groep D500   *Problemen van ouder*

D501	Negatieve jeugdervaring/traumatische ervaring ouder
D502	Problemen met werkloosheid ouder
D503	Problemen bij zwangerschap of bevalling
D504	Moeilijke start ouderschap
D505	Gezondheidsproblemen of handicap/invaliditeit ouder
D506	Antisociaal gedrag ouder
D507	Gebruik van middelen/verslaving ouder
D508	Pleger seksueel misbruik
D509	Overmatige stress ouder
D510	Psychische/psychiatrische problematiek ouder

Groep D600   *Problemen van ander gezinslid*

D601	Gezondheidsproblemen of handicap/invaliditeit ander gezinslid
D602	Antisociaal gedrag ander gezinslid
D603	Gebruik van middelen/verslaving ander gezinslid
D604	Psychische/psychiatrische problematiek ander gezinslid

Groep D700   Problemen in het sociaal netwerk gezin

- D701   Problemen in de familierelaties (niet het gezin)
D702   Gebrekkig sociaal netwerk gezin

Groep D800   Problemen in omstandigheden gezin

- D801   Problemen met huisvesting
D802   Financiële problemen
D803   Problemen met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties
D804   Problematische maatschappelijke positie gezin als gevolg van migratie

Groep D900   Overige problemen gezin en opvoeding

- D901   Andere problemen gezin en opvoeding

As E   Jeugdige en omgeving**Groep E100   Problemen op speelzaal, school of werk**

- E101   Problematische relatie met leerkracht, werkgever of leidinggevende/problemen met hiërarchische relatie
E102   Problematische relatie met medeleerlingen, collega's of groepsleden
E103   Motivatieproblemen op school of werk (onder andere spijbelen)
E104   Van school gestuurd
E105   Problemen met school-, studie- of beroepskeuze of vakkenpakket
E106   Problemen met werkloosheid jeugdige
E107   Problemen met speelzaal, schoolorganisatie of onderwijsstijl, arbeidsorganisatie

Groep E200   Problemen met relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd

- E201   Problemen met vrijetijdsbesteding
E202   Problemen met verliefdheid/liefde en relaties
E203   Problematische relatie met leeftijdgenoten (onder andere gepest worden buiten school/werk)
E204   Gebrekkig sociaal netwerk jeugdige
E205   Risicovolle vriendenkring (antisociaal gedrag, gebruik middelen)

Groep E300   Problemen in omstandigheden jeugdige

- E301   Problemen met zelfstandige huisvesting jeugdige
E302   Financiële problemen jeugdige
E303   Problemen van jeugdige met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties
E304   Problematische maatschappelijke positie jeugdige (onder meer als gevolg van migratie)
E305   Problemen jeugdige met justitiële instanties

Groep E900   Overige problemen omgeving jeugdige

- E901   Andere problemen jeugdige en omgeving

Bijlage 2: De ingevulde matrix

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
As A: Psychosociaal functioneren jeugdige																							
A100	Emotionele problemen	x				x!	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x!					x	x!	
A101	Introvert gedrag						x!			x!			x	x							x!	x!	
A102	Angstproblemen						x!	x		x				x!							x	x!	
A103	Stemmingsproblemen						x!														x!	x!	
A200	Gedragsproblemen	x	x!			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x						x	x	x
A201	Druk en impulsief gedrag						x!	x	x	x!		?	x!	x!	x!						x	x	x!
A202	Opstandig gedrag en/of antisociaal gedrag						x!	x	x!	x		x!	x!	x	x!						x!	x	x!
A300	Problemen in de persoonlijkheid(sontwikkeling en identiteit(sontwikkeling)								x	x		x	x	x	x!								x!
A301	Problemen met de competentiebeleving								x	x		x	x	x	x!								x!
A302	Problemen in de gewetensvorming/morele ontwikkeling								x	x!		x!	x?	x!	x!								
A303	Identiteitsproblemen								x	x			x	x	x!								
A400	Gebruik van middelen/verslaving		?				—		—	o													x?
A900	Overige psychosociale problemen jeugdige					x!	x																x
A901	Problemen bij de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen					x!	x!																x!
A902	Overmatige stress					x!	x																
A903	Automutilatie																						
A904	Andere problemen psychosociaal functioneren jeugdige								o	.													

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
As B: Lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige																							
B100	Lichamelijke ziekte, aandoening of handicap			o.		o.																	
B101	Gehooraandoeningen																						
B102	Oogaandoeningen																						
B103	Spraakaandoening																						
B104	Motorische handicap																						
B105	(Chronische) lichamelijke ziekte																						
B200	Gebrekkige zelfverzorging, zelfhygiëne, ongezonde levenswijze																						
B201	Problemen met zelfverzorging en zelfhygiëne																						
B202	Ongezonde levenswijze																						
B203	Overgewicht																						
B300	Aan lichamelijke functies gerelateerde klachten					x!										x!							
B301	Lichamelijke klachten																						
B302	Voedings-/eetproblemen					x!										x!							
B303	Zindelijkheidsproblemen					x!																	
B304	Slaapproblemen					x!										x!							
B305	Groeiproblemen															x!							
B306	Onverklaarbare lichamelijke klachten																						
B900	Overige problemen lichamelijke gezondheid...																						
B901	Andere problemen lichamelijke gezondheid, aan lichaam gebonden functioneren jeugdige																						
As C: Vaardigheden en cognitieve ontwikkeling jeugdige																							
C100	Problemen in de cognitieve ontwikkeling						x	x	x	x	x	x	x	x	x							x	x

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
C101	Problemen met schoolprestaties/leerproblemen							x	x	x	x		x!	x	x						x	x	
C102	Aandachtsproblemen						x!	x	x!	x!			x	x!	x!						x!		
C103	Problemen verbandhoudend met hoogbegaafdheid																						
C104	Problemen met het sociaal aanpassingsvermogen								x	x		x	x!	x!	x!							x	x!
C200	Problemen met vaardigheden					x!	x	x	x	x			x	x	x!							x	x
C201	Sociale vaardigheidsproblemen					x!	x!	x	x	x		x	x	x	x!							x	x
C900	Overige problemen vaardigheden en cognitieve ontwikkeling																						
C901	Andere problemen cognitieve ontwikkeling jeugdige																						
C902	Andere problemen vaardigheden jeugdige																						
As D: Gezin en opvoeding																							
D100	Ontoereikende kwaliteiten van de opvoeding	x	x!	x!	x!	x!	x	x	x	x	x	x		x		x	x	x			x	x	x
D101	Ontoereikende opvoedingsvaardigheden	x	x			x	x		x	x	x	x		x?		x	x	x					x
D102	Problemen met ondersteuning, verzorging en bescherming kinderen	x	x	x	x	x	x		x	x	x			x?		x	x	x					
D103	Pedagogische onwil	_!	_				_!	_!	_!	_!		_!		_!		_!	_!					_!	_!
D104	Onenigheid tussen ouders over opvoedingsaanpak	x	x!				x!		x		x			x?		x!						x!	x!
D105	Problematische gezinscommunicatie	x	x!				x		x	x	x			x								x!	X!
D200	Problemen in de ouder-kindrelatie	x	x!	x		x	x!		x!	x				?		x	x					x	x
D201	Gebrek aan warmte in ouder-kindrelatie	x!					x									x!	x						
D202	Symbiotische relatie tussen ouder en jeugdige	x!					x!																

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
D203	<i>Jeugdige in de rol van ouder (parentificatie)</i>	x!							x!													
D204	<i>Vijandigheid tegen of zondebok maken van jeugdige door de ouder</i>	x!																			x!	
D205	<i>Problemen in de loyaliteit van jeugdige naar ouder</i>	x!																				
D206	<i>Problemen in de hechting van jeugdige aan ouder</i>	x!				x!	x!		x!							x	x!					
D207	<i>Generatieconflict</i>									x!											x!	
D208	<i>Problemen door religieuze en/of culturele verschillen tussen ouder en jeugdige</i>									x!												
D209	<i>Mishandeling ouder door jeugdige</i>		x!																			
D210	<i>Jeugdige weggelopen van huis</i>		x!																			
D211	<i>Jeugdige weggestuurd door ouders</i>		x!																			
D300	<i>Verwaarlozing, lichamelijke/psychische mishandeling, incest, seksueel misbruik van de jeugdige in het gezin</i>	x!	x	x	x	x	x	x!	x	x	—			x!		x	x					
D301	<i>Jeugdige slachtoffer verwaarlozing</i>	x!	x!	x	x!	x!	x!	x!	x!	x	—			x!		x!	x!					—
D302	<i>Jeugdige slachtoffer mishandeling</i>	x!	x!	x!	x!	x!	x!	x!	x!	o	—			x!		x!	x!					—
D303	<i>Jeugdige slachtoffer seksueel misbruik</i>	x?	x!	x!	x!	x!		x?	x!	o	—											—
D400	<i>Instabiele opvoedingssituatie</i>	x	x!	x!	x!		x		x	x	x!					x!	x		x	x		x
D401	<i>Problemen bij scheiding ouders</i>	x					x!		x	x!												x!
D402	<i>Problemen met omgangsregeling</i>						x!		x!		x?											o
D403	<i>Problemen met gezagsrelaties</i>									x												
D404	<i>Problemen die gepaard gaan met het samengaan van twee gezinnen/samengestelde gezinnen</i>	x					x!		x													

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
D405	Problematische relatie tussen ouders	x					x	o .	x	x						x	x!			x		x
D406	Problematische relatie jeugdige met partner opvoeder	x!							x	x!									x!	x!		
D407	Problematische relatie (stief)broers/zussen	x!							x	x										x!		
D500	Problemen van ouder	x	x!	o .	x	x!	x		x	x	x					x	x	x	x	x		x
D501	Negatieve jeugdervaring/traumatische ervaring ouder						x									x!	x!					
D502	Problemen met werkloosheid ouder															x	x	x				
D503	Problemen bij zwangerschap of bevalling															x	x					
D504	Moeilijke start ouderschap						x!									x	x					
D505	Gezondheidsproblemen of handicap/invaliditeit ouder					x!		o .								?						x
D506	Antisociaal gedrag ouder						x												x!			o
D507	Gebruik van middelen/verslaving ouder	—					x									—		—		x!		
D508	Pleger seksueel misbruik																			x!		
D509	Overmatige stress ouder		x!			x!	x										x	x!		x		
D510	Psychische/psychiatrische problematiek ouder	o .	x!				o!	o .	o	.								x!		x		?
D600	Problemen van ander gezinslid															x	x		x!			
D601	Gezondheidsproblemen of handicap/invaliditeit ander gezinslid																					
D602	Antisociaal gedrag ander gezinslid															x!	x!		x!			
D603	Gebruik van middelen/verslaving ander gezinslid								o	.						x!	x!		x!			
D604	Psychische/psychiatrische problematiek ander gezinslid								o	.												
D700	Problemen in het sociaal netwerk gezin	x	x!		x	x	x		x	x	x					x	x	x	x			x

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
D701	Problemen in de familierelaties (niet het gezin)	x!				x	x		x!	x	x					x	x	x!	x!			x!
D702	Gebrekkelijk sociaal netwerk gezin	x	x	x -> 0	x	x	x		x!	x	x					x	x	x	x			x
D800	Problemen in omstandigheden gezin	x	x!			x!	x		x	x	x					x	x	x	x!			x
D801	Problemen met huisvesting	x	x!				x		x	x	x					x!	x	x!				x
D802	Financiële problemen	x	x!				x		x	x	x					x!	x	x				x
D803	Problemen met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties	x	x!				x		x		x					x!	x!	x				x!
D804	Problematische maatschappelijke positie gezin als gevolg van migratie	x	x!				x!		x!							x!	x!					x
D900	Overige problemen gezin en opvoeding						x															
D901	Andere problemen gezin en opvoeding						x															
As E: Jeugdige en omgeving																						
E100	Problemen op speelzaal, school of werk	x!					x	x	x	x	x	x	x	x	x						x	
E101	Problematische relatie met leerkracht, werkgever of leidinggevende/problemen met hiërarchische relatie	x!						x!	x	x			x!	x!	x!							x
E102	Problematische relatie met medeleerlingen, collega's of groepsleden							x	x	x			x!	x!	x!							x
E103	Motivatieproblemen op school of werk (onder andere spijbelen)								x	x			x	x	x							x
E104	Van school gestuurd									!			x	x	x!							x
E105	Problemen met school-, studie- of beroepskeuze of vakkenpakket									x!			?		x							
E106	Problemen met werkloosheid jeugdige																					

CAP-J groep		1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
E107	Problemen met speelzaal, schoolorganisatie of onderwijsstijl, arbeidsorganisatie																						
E200	Problemen met relaties, vrienden, sociaal netwerk en vrije tijd		x!			x!		x	x	x		x										x!	?
E201	Problemen met vrijetijdsbesteding							x	x	x!													
E202	Problemen met verliefdheid/liefde en relaties									x													
E203	Problematische relatie met leeftijdgenoten (onder andere gepest worden buiten school/werk)					x!		x		x													
E204	Gebrekkig sociaal netwerk jeugdige					x		x	x	x			o										
E205	Risicovolle vriendenkring (antisociaal gedrag, gebruik middelen)		x!							x													
E300	Problemen in omstandigheden jeugdige									x				x	x							x!	
E301	Problemen met zelfstandige huisvesting jeugdige																						
E302	Financiële problemen jeugdige									x!													
E303	Problemen van jeugdige met hulpverleners of (vertegenwoordigers van) instanties																						
E304	Problematische maatschappelijke positie jeugdige (onder meer als gevolg van migratie)									x													
E305	Problemen jeugdige met justitiële instanties									?					x								
E900	Overige problemen omgeving jeugdige														x								
E901	Andere problemen jeugdige en omgeving																						

CAP-J groep	1	2	3A	3B	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
1) Altra thuis/ Praktische opvoedhulp thuis																					
2) Altra Families First/ Kortdurende intensieve hulp in crisissituaties																					
3A) Crisishulp voor kinderen van 2 tot 6 jaar (noodbed voor kinderen van 0 tot 2 jaar aanwezig)																					
3B) Altra crisisopvang 2-6																					
4) Altra gezinshuis/ Tijdelijke gezinssituatie voor kinderen van 2 tot 6 jaar																					
5) Altra 0 – 4/ Hulp voor kinderen van 0 tot 4 jaar en hun ouders																					
6) Altra 4 – 6/ Hulp voor kinderen van 4 tot 6 jaar en hun ouders																					
7) Altra 6 – 12/ Hulp voor kinderen van 6 tot 12 jaar en hun ouders																					
8) Altra Boppi/ Hulp voor jongeren van 10 tot 18 jaar																					
9) Altra Schoolmaatschappelijk werk/ Opvoedhulpverlening aan ouders en ondersteuning van leerkrachten																					
10) Altra Sprint/ Preventieve hulp voor kinderen op de basisschool																					
11) Altra Switch/ Begeleiding van leerlingen die uit het Voortgezet Onderwijs dreigen te vallen																					
12) Stop/ School-Time-Out-Project voor leerlingen in het voortgezet onderwijs																					
13) Transferium/ Geen eindhalte maar overstaphalte																					
14) Altra Jonge moeder thuis																					
15) Altra Jonge moeders (opname en observatie/residentieel/begeleid wonen)/ Hulp voor moeder en kind																					
16) Weer aan de slag!/ Begeleiding voor jonge moeders naar school of werk																					
17) Safety first																					
18) Triple p (nive 4+5)																					
19) Ambulant Altra college																					
20) Altra Salto																					

